

Зарубіжні авторські зібрання

Едгар Аллан

Оповідь
Артура
Гордона Піма

Харків
«ФОЛІО»
2019

ПЕРЕДМОВА

Кілька місяців тому, коли я повернувся до Сполучених Штатів, переживши в Південному океані та деінде багато дивовижних пригод, про які розповім далі, випадок привів мене у невеличке товариство джентльменів з Ричмонда, штат Вірджінія, і вони виявили глибокий інтерес до всього, що стосувалося країв, де я мандрував, наполягаючи, щоб я видав свою розповідь друком. Проте я відмовлявся це зробити, і то з кількох причин: були серед них і причини суто особисті, — вони стосувалися одного мене, — і причини іншого характеру. Скажімо, мене стримувало таке міркування: оскільки протягом більшої частини своїх мандрів я не вів щоденника, то чи зумію я, спираючись лише на пам'ять, викласти події так докладно і так зв'язно, щоб вони й здавалися не менш правдивими, ніж були (тут не йдеться про цілком природні й неминучі перебільшення, до яких ми залюбки вдаємося, коли розповідаємо про миттєві випадки, які справили на нас незабутнє враження і глибоко схвилювали нашу уяву). Друга причина: події, про які я мав розповісти, видаються настільки незвичайними і чудесними (та й ніхто, з огляду на обставини, не міг би підтвердити правдивість моїх слів, крім хіба одного свідка, але й той напівіндіанець), що я міг би сподіватися лише на віру з боку своєї родини та тих друзів, котрі, знаючи мене все життя, не мають підстав

сумніватися в моїй правдивості, тоді як широка публіка найімовірніше поставилася б до моєї щирої оповіді як до безсоромної, хоч і мудрованої вигадки. Проте чи не найголовнішою причиною того, чому я не здався на умовляння доброзичливців, була невіра у свої таланти.

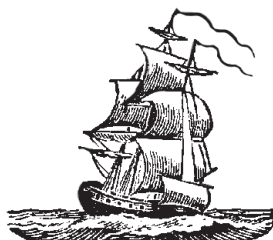
Серед віргінських джентльменів, які виявили надзвичайний інтерес до моїх розповідей, а надто тих, де йшлося про мої вимушені мандри в Антарктичному океані, був містер По, якого незадовго до нашої з ним зустрічі призначили редактором «Південного літературного вісника», щомісячного журналу, який видавав містер Томас У. Уайт у Ричмонді. Він, як і інші, наполегливо радив мені приготувати повний звіт про все, що мені довелося спостерігати й пережити, і покластися на проникливість та здоровий глузд читачів — і він переконливо доводив, що хай би як невміло виклав я свої думки, сама невправність автора, якщо така матиме місце, забезпечить книжці більше шансів бути прийнятою як правдива оповідь про дійсні події.

Та попри його наполегливі умовляння, я так і не зважився зробити, як він мені радив. Згодом він запропонував (переконавшись, що я затявся на своєму), щоб я дозволив йому описати мої найперші пригоди — він, мовляв, ґрунтуватиметься на викладених мною фактах і надрукує їх у «Південному віснику» як художню повість із *вигаданим* сюжетом. Я не бачив підстав не погодитись і поставив тільки за умову, щоб у повісті було використане мое справжнє прізвище. Отже, два уривки з цієї нібито художньої повісті з'явилися друком у січневому та лютневому номерах «Південного вісника» за 1837 рік, і для того, щоб ніхто не засумнівався в белетристичності згаданого твору, в змісті журналу біля вищеназваних уривків було вказане прізвище містера По.

Читачі сприйняли цю літературну хитрість зовсім не так, як я собі припускав, бо, незважаючи на видимість вигадки, якою так майстерно була замаскована розповідь про деякі з моїх пригод, надрукована у «Віснику» (причому жоден факт не був змінений чи спотворений), я виявив, що читачі зовсім не схильні сприймати її за вигадку, і на адресу містера По надійшло кілька листів, де висловлювалася тверда переконаність у протилежному. Звідси я дійшов висновку, що саме за своєю природою факти моєї розповіді містять у собі достатньо доказів своєї правдивості, і мені не слід аж надто остерігатися недовіри з боку моїх читальників.

Після наведених вище роз'яснень неважко буде зрозуміти, яка частина з поданого нижче належить власне мені; навряд чи хто засумнівається й у тому, що на кількох сторінках, які написав містер По, не змінено й не спотворено жодного факту. Навіть тим читальникам, які не гортали «Вісника», немає потреби вказувати, де закінчується його частина і починається моя; різниця в стилі відразу впадає у вічі.

*А. Г. Пім
Нью-Йорк, липень, 1838 р.*

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Мене звать Артур Гордон Пім. Мій батько був шанований купець — він торгував морським начинням у Нантакеті, де я й народився. Мій дід по матері служив повіреним у справах і мав велику практику. Йому в усьому щастило, і він нажив чимале багатство, успішно вкладаючи гроші в акції Едгартонського Нового банку, як тоді його називали. Вдавався він і до інших вигідних оборудок, з усього маючи добрий зиск. До мене він прихилився явно більше, ніж до будь-кого зі своїх родичів, і я мав тверду надію успадкувати більшу частину його багатства. Коли мені виповнилося шість років, дід послав мене до школи старого містера Рікетса, одnorукого джентльмена з ексцентричними манерами — його добре знав чи не кожен, хто бував у Нью-Бедфорді. Я навчався там до шістнадцяти років, а потім перейшов у «академію» містера Е. Рональда, що стояла на вершині пагорба. Тут я потоваришував із сином морського капітана Барнарда, який служив у корабельній компанії Ллойда та Реденберга, — містера Барнарда теж добре знають у Нью-Бедфорді, а в

Едгартоні, я певен, у нього чимало родичів. Його сина звали Огастес. Старший років на два від мене, він уже ходив із батьком на китобійний промисел на «Джоні Дональдсоні». Огастес любив розповідати мені про свої пригоди на півдні Тихого океану.

Я часто бував у нього вдома і проводив там цілі дні, а іноді й ночі. Ми вмощувалися вдвох на ліжку Огастеса, й він докладав усіх зусиль, щоб не дати мені заснути до світанку, розповідаючи про дикунів з острова Тініан та з інших островів, де він побував під час своїх мандрів. Я не міг не захоплюватися його оповідками і поступово відчув неподоланне бажання самому вирушити в морські мандри. Я мав вітрильника, що називався «Аріель», вартістю в сімдесят п'ять доларів, з невеличкою каютою і споряджений як шлюп, — яка була його тоннажність, я не пам'ятаю, але десятеро людей поміщалися на ньому без тисняви. На тому човні ми мали звичай здійснювати найбожевільніші виправи, і, згадуючи про них, я дивуюся, що досі живий.

Замість вступу до головної й набагато розлогішої частини своєї оповіді я розкажу про одну з таких шалапутних пригод. Одного вечора в капітана Барнарда відбувалася гульня, і ми з Огастесом добряче нализалися. Як завжди в подібних випадках, іти додому мені не хотілося, і ми вдвох уклалися на його ліжку. Він, як мені здалося, заснув дуже мирно, не сказавши на свою улюблену тему жодного слова, — коли п'ятика закінчилася, була майже година ночі. Минуло, може, з півгодини відтоді, як ми лягли, і я вже почав дрімати, коли Огастес раптом підхопився на ноги і, вибухнувши страшною лайкою, запрягся, що жоден Артур Пім із тих, які існують у християнському світі, не примусить його спати, коли з південного заходу віє такий чудовий бриз. Я був здивований, як ніколи в своєму житті, бо не знав, чого йому треба, і думав, що він

геть утратив тяму від випитого вина та інших трунків. Одначе далі мій друг заговорив цілком розважливо. Мовляв, я вважаю, що він п'яний як чіп, але він тверезісінький. Йому просто обридло, провадив Огастес, валятися в ліжку, немов ледачий пес, у таку дивовижну ніч, і зараз він одягнеться й поїде прогулятися на човні. Не знаю, що зі мною сталося, але не встиг мій приятель вимовити ці слова, як я відчув неймовірне збудження й радість, і його безумний намір видався мені найрозумнішим і найдотепнішим у світі. Надворі завивав майже штормовий вітер, і було дуже холодно — наближався кінець жовтня. Одначе я підхопився з ліжка в пориві справжнього екстазу і заявив, що я теж не з полохливих, і мені обридло валятися в ліжку, як ледачому псу, і заради розваги я готовий утворити яку завгодно вихватку, і жоден Огастес Барнард із Нантакета не звинуватить мене в боягузтві.

Не гаючи часу, ми похапцем одяглися й побігли до вітрильника. Він стояв біля старого напівзгнилого причалу на дерев'яному складі «Ненкі і компанія» і майже бився бортом об грубі колоди. Огастес стрибнув у човна й став вичерпувати воду, якої набралось до половини бортів. Закінчивши з цим, ми підняли клівер та грот і сміливо вийшли у відкрите море.

Вітер, як я вже згадував, віяв сильно й безперервно з південного заходу. Ніч була ясна й холодна. Огастес сів за стерно, а я стояв, тримаючись за щоглу, на палубі, над каютою. Ми мчали вперед дуже швидко — і жоден з нас не зронив і слова, після того як ми відійшли від причалу. Нарешті я запитав у товариша, яким курсом він збирається пливати, і коли, на його думку, нам слід повернути назад. Кілька хвилин він насвистував, а потім глузливо кинув:

— Я йду в море — а ти вертайся на берег, якщо бажаєш.

Подивившись на Огастеса, я помітив, що, попри свою вдавану безтурботність, він сильно збуджений. Я виразно бачив його у світлі місяця — обличчя в нього було більше за мрамур, а рука так тремтіла, що він ледь утримував нею румпель. Я зрозумів, що з ним не все гаразд, і неабияк стривожився. На той час я дуже мало тямив в управлінні човном і тепер цілком залежав від мореплавного досвіду товариша. Вітер раптом почав посилюватись, і ми стали віддалятися від берега усе швидше, але я соромився виказати свій страх і ще з півгодини зберігав цілковиту мовчанку. Нарешті я не витримав і сказав Огастесові, що, мабуть, пора вертати назад, до берега. Як і першого разу, минуло не менше хвилини, поки він здобувся на відповідь чи то відреагував на мою пропозицію.

— А куди нам квапитися? — озвався він нарешті. — Ще маємо час. Далекі, маємо.

Десь такої відповіді я від нього й чекав, але в тоні, яким він вимовив ці слова, було щось таке, від чого мене опанував моторошний жах. Я знову окинув приятеля пильним поглядом. Губи в нього були мертвно-бліді, а коліна так тремтіли, що, здавалося, ноги от-от підігнуться, й він упаде.

— Ради бога, Огастесе! — заволав я, не на жарт переляканий. — Тобі зле? В чому річ? Що ти надумав?

— У чому річ? — пробелькотів він начебто з великим подивом і в ту ж таки мить випустив румпель і впав на дно човна. — Річ у т-тому... я п-повертаю д-до б-берега... хіб-ба не б-бачиш?

І тут мене мов осяяло — я зрозумів, що сталося. Я кинувся до Огастеса й підняв його. Він був п'яний — п'яний, як хлющ, — він не міг стояти на ногах, не міг розтулити рота, нічого не бачив. Очі його оскляли; похоловши від розпачу, я випустив його з рук, і він, наче колода, знову

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ перший	6
Розділ другий	17
Розділ третій	34
Розділ четвертий	44
Розділ п'ятий	52
Розділ шостий	61
Розділ сьомий	71
Розділ восьмий	79
Розділ дев'ятий	88
Розділ десятий	96
Розділ одинадцятий	101
Розділ дванадцятий	109
Розділ тринадцятий	118
Розділ чотирнадцятий	129
Розділ п'ятнадцятий	138
Розділ шістнадцятий	143
Розділ сімнадцятий	149
Розділ вісімнадцятий	155
Розділ дев'ятнадцятий	163
Розділ двадцятий	169
Розділ двадцять перший	176
Розділ двадцять другий	181
Розділ двадцять третій	188
Розділ двадцять четвертий	195
Розділ двадцять п'ятий	202
Від видавця	208
Примітки. <i>Наталія Білик</i>	211